

УДК 347.211

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.22>

ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕОРИГІНАЛЬНИХ БАЗ ДАНИХ

Лопатнюк В.А.,

здобувач кафедри інтелектуальної власності,

інформаційного та корпоративного права

Львівського національного університету імені Івана Франка

Лопатнюк В.А. Поняття та характеристики неоригінальних баз даних.

У статті досліджується поняття та характеристика неоригінальних баз даних як об'єктів правової охорони. Визначено бази даних важливим знаряддям розвитку сучасного суспільства.

Автором проаналізовано загальне визначення бази даних як зібрання незалежних творів, даних чи інших матеріалів, які систематично чи методично упорядковані і доступні індивідуально за допомогою електронних та інших засобів. На основі аналізу думок науковців виокремлено характерні ознаки бази даних. Досліджено особливості закріплення неоригінальних баз даних у Директиві 96/9/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про правовий захист баз даних» від 11 березня 1996 року та Закону України «Про авторське право і суміжні права». У статті наголошено на важливості дослідження поняття та змістовних характеристик неоригінальних баз даних, з'ясуванні критеріїв їх охороноздатності та сутності правової охорони.

Автором проаналізовано стан опрацювання проблематики вітчизняними та зарубіжними науковцями. Проаналізовано різні наукові позиції щодо розуміння поняття та змісту неоригінальних баз даних. Встановлено, що неоригінальною базою даних є база даних, яка не становить інтелектуальний витвір через вибір або розташування її вмісту (і тому не може користуватися правовою охороною авторського права), незважаючи на зроблені значні інвестиції в її створення. Окремо проаналізовано оригінальність та неоригінальність бази даних, важливість їх встановлення для надання правової охорони базі даних.

У статті проаналізовано такий критерій охороноздатності баз даних як наявність значних інвестицій у збирання та упорядкування матеріалу з урахуванням їх характеру, а також кількісних та якісних показників значущості вкладень. Особливості неоригінальних баз даних дозволяють надати їм правову охорону іншим, відмінним від авторського, правом особливого роду *sui generis*.

На підставі проведеного аналізу автором зроблено висновок про важливу роль неоригінальних баз даних у технічному прогресі сучасного

суспільства та потребу у їх постійному захисті та забезпеченні належного правового регулювання.

Ключові слова: база даних (компіляція даних), оригінальність бази даних, неоригінальна база даних, вміст бази даних, інформація, охороноздатність бази даних, право особливого роду (*sui generis*).

Lopatniuk V.A. The concept and characteristics of non-original databases.

The article examines the concept and characteristics of non-original databases as objects of legal protection. Databases are defined as an important tool for the development of modern society.

The author analyzed the general definition of a database as a collection of independent works, data, or other materials that are systematically or methodically arranged and individually accessible through electronic and other means. Based on the analysis of the opinions of scientists, the characteristic features of the database were singled out. Peculiarities of securing non-original databases in Directive 96/9/EC of the European Parliament and the Council «On legal protection of databases» dated March 11, 1996 and the Law of Ukraine «On copyright and related rights» were studied. The article emphasizes the importance of researching the concept and meaningful characteristics of non-original databases, clarifying the criteria for their protection capability and the essence of legal protection.

The author analyzed the state of development of the problem by domestic and foreign scientists. Various scientific positions regarding the understanding of the concept and content of non-original databases have been analyzed. It has been established that a non-original database is a database that does not constitute an intellectual work because of the selection or arrangement of its contents (and therefore cannot enjoy the legal protection of copyright), despite the substantial investment made in its creation. The originality and non-originality of the database, the importance of their establishment for providing legal protection to the database are analyzed separately.

The article analyzes such a criterion of database security as the presence of significant

investments in the collection and arrangement of material, taking into account their nature, as well as quantitative and qualitative indicators of the significance of investments. Features of non-original databases make it possible to provide them with legal protection other than copyright, special sui generis rights.

Based on the analysis, the author concluded about the important role of non-original databases in the technical progress of modern society and the need for their constant protection and ensuring proper legal regulation.

Key words: database (data compilation), originality of the database, non-original database, content of the database, information, security of the database, right of a special kind (sui generis).

Постановка проблеми. Визначаючи бази даних важливим знаряддям розвитку інформаційного ринку, Директива 96/9/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про правовий захист баз даних» від 11 березня 1996 року закріпила основи їх правого регулювання як об'єкта авторського права. Проте, крім оригінальних баз даних, Директива передбачає правову охорону неоригінальних баз даних. В силу того, що такі бази даних доволі часто є предметом неконтрольованого запозичення і копіювання, відповідна проблематика заслуговує окремої уваги. Саме тому важливим є дослідження поняття та змістовних характеристик неоригінальних баз даних, з'ясування критеріїв їх охороноздатності та сутності правової охорони.

Стан опрацювання проблематики. Питання правової охорони баз даних широко досліджувалися вітчизняними та зарубіжними науковцями. Серед дослідників можна виокремити таких як О.Є. Аврамова, М. Бехтель, М.Дж. Девісон, К. Коболдт, Л.Т. Комзюк, С.Й. Литвин, І.М. Маліновська, А. Петренко, Ю.І. Тюря, М. Холвуд, О.С. Яворська, О.І. Яременко, Н.Є. Яркіна та інші. Вченими аналізувалися бази даних у межах різних підходів і аспектів. Водночас, проблематика вивчення низки питань щодо поняття та характеристик власне неоригінальних баз даних потребує більш детального дослідження.

Метою статті є аналіз поняття та змістовних характеристик неоригінальних баз даних як об'єктів правової охорони.

Виклад основного матеріалу. Директива 96/9/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про правовий захист баз даних» від 11 березня 1996 року, окрім намагання захистити авторське право на оригінальний підбір та впорядкування вмісту бази даних, Директива має на меті захистити становище розробників баз даних від незаконного присвоєння результатів фінансового та професійного інвестування в отримання та збирання вмісту шляхом захисту всієї бази даних

чи її значних частин від певних дій користувача та конкурента. Метою цього особливого права є забезпечення захисту будь-якої інвестиції в отримання, перевірку чи представлення вмісту бази даних на обмежений час дії цього права. Метою особливого права згідно положень Директиви є також надання можливості розробнику бази даних перешкоджати несанкціонованому витягненню чи повторному використанню всього вмісту такої бази даних або його значної частини [3]. Таким чином Директива надає неоригінальним базам даних певне особливе право в контексті їх правової охорони.

Варто зазначити, що Директива не розкриває змісту поняття «неоригінальна база даних». У ній міститься лише загальне визначення бази даних як зібрання незалежних творів, даних чи інших матеріалів, які систематично чи методично упорядковані і доступні індивідуально за допомогою електронних та інших засобів [3].

За схожим принципом викладено положення Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право від 20 грудня 1996 року. Зокрема, компіляції даних або іншої інформації в будь-якій формі, які за підбором і розміщенням змісту є результатом інтелектуальної творчості, охороняються як такі [4].

Чинний Закон України «Про авторське право і суміжні права» також містить лише визначення «база даних (компіляція даних)». Під цим терміном у законі розуміється сукупність творів, даних або будь-якої іншої інформації у довільній формі, що розташовані у систематизованому або упорядкованому вигляді, що можуть бути доступні за допомогою спеціальної пошукової системи та/або на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів [10]. Ознаками бази даних, на думку науковців, є 1) структурована побудова, що формує модель організації даних, вміст бази даних, систему управління для електронних баз даних; 2) взаємопов'язаність, уніфікованість і належність елементів бази даних до певної предметної галузі; 3) поетапний процес створення бази даних, який передбачає: проектування бази даних і формування її вмісту; 4) функціональне призначення бази даних, яким є систематизоване накопичення, збереження інформації та зручний пошук даних у відповідній предметній галузі [8; 9].

Офіційний сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) містить наступне положення щодо захисту неоригінальних баз даних. Так, вимога щодо оригінальності, згідно з якою база даних має становити інтелектуальний витвір через вибір або розташування її вмісту, щоб користуватися охороною авторського права, означає, що деякі бази даних не захищені авторським правом, навіть якщо для їх створення були зроблені значні інвестиції [1].

Така позиція ВОІВ дозволяє нам спробувати дати власне тлумачення неоригінальної бази даних. Зокрема, такою є база, що не містить ознак оригінальності. Продовжуючи логіку тлумачення ВОІВ, неоригінальною базою даних є база даних, яка не становить інтелектуальний витвір через вибір або розташування її вмісту (і тому не може користуватися правовою охороною авторського права), незважаючи на зроблені значні інвестиції в її створення.

Згідно пункту 35 статті 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» оригінальність твору – це ознака (критерій), що характеризує твір як результат власної інтелектуальної творчої діяльності автора та відображає творчі рішення, прийняті автором під час створення твору [10]. Відтак, неоригінальним твором можна вважати об'єкт, який не є результатом власної інтелектуальної творчої діяльності автора та не відображає творчі рішення, прийняті автором під час створення твору.

У літературі оригінальність тлумачиться як атрибут або якість, що надається творінню, яке не було скопійовано чи імітовано. Ця риса завжди асоціюється з чимось новим і таким, що можна використовувати для виготовлення схожих копій, вказує на неординарність твору, існування його єдиним у своєму роді. Підтвердженням важливості встановлення оригінальності об'єкта інтелектуальної власності є судова практика, в якій доволі часто порушується це питання [5].

Досліджуючи проблематику правової охорони неоригінальних баз даних, різними науковцями наводилося власне розуміння змісту цієї категорії. Зокрема, О.Є. Аврамова зазначала, що неоригінальна база даних не відноситься до об'єктів авторського права, оскільки не містить елементу самостійної творчої праці автора. Створення неоригінальної бази даних не потребує індивідуальної творчої праці, оскільки вона формується з простої систематизації та розташування інформації. Науковець також звернула увагу на важливий аспект створення неоригінальної бази даних. Під час створення неоригінальна база даних може стати внаслідок опрацювання певного матеріалу як людським, так і програмним ресурсом, а отже, робота щодо створення цього об'єкта може мати характер комбінованого поєднання людського та машинного інтелекту [2]. Тобто, такою неоригінальною базою, на думку дослідниці, є система відомостей/даних, яка сформована (за формою фіксації ці бази даних можуть бути паперові та/чи електронні) нетворчою працею для практичного застосування та має ознаки кількісних і/або якісних інвестицій [2; 9]. У свою чергу, С.Й. Литвин основний акцент в тлумачення зробив на відмінностях оригінальних і неоригінальних баз даних. Основною відмінністю

неоригінальних баз даних від баз даних, що є об'єктом авторського права, на його думку, є відсутність творчої праці її виробника в підборі, розташуванні складових частин такої бази даних та її упорядкуванні. І другий важливий чинник – якщо для визнання бази даних об'єктом авторського права необхідним є лише творчий внесок в її створення і право байдуже до часових, фінансових, людських ресурсів творця, то визнання неоригінальної бази даних об'єктом правовідносин є обов'язковим внесення значного вкладу в процес накопичування, перевірки або представлення змісту бази даних [7].

Неоригінальні бази даних можуть бути як комерційними, так і некомерційними. Не будучи об'єктом авторського права, такі бази можуть бути спрямовані на отримання прибутку чи фіксацію та поширення інформації. Якщо неоригінальна база даних створена для подальшого продажу, то вона є комерційною неоригінальною базою даних. Якщо вона розроблена та функціонує лише для фіксації певної інформації, зокрема спадкові реєстри, реєстри нерухомого майна та інші державні реєстри, то ця база даних є некомерційною [9].

При вирішенні питання віднесення бази даних до неоригінальної важливо визначитися з її основними рисами. Вони ж одночасно є вимогами для надання відповідної правової охорони як для неоригінальних баз даних – правом особливого роду (*sui generis*). Латинський вираз «*sui generis*» в буквальному перекладі означає – «унікальний за своїми показниками» або «єдиний у своєму роді» [6].

У зв'язку з наведеним, варто говорити про певні критерії охороноздатності неоригінальних баз даних. Як зазначає І.М. Маліновська, критерієм охороноздатності баз даних у праві *sui generis* є наявність значних інвестицій у збирання та упорядкування матеріалу. Він має встановлюватись з урахуванням таких показників: 1) характер інвестицій (фінансові, організаційні, наукові ресурси; професійні знання та вміння; технічні та технологічні складові); 2) якісні показники значущості вкладень (абсолютно нова інформація, складні технології її обробки, нові методики систематизації даних, нові пошукові засоби); 3) кількісні ознаки (тривалість, інтенсивність, багатоетапність та масштабність роботи, розмір фінансових ресурсів, кількість залучених фахівців) [8]. Власне такі особливості неоригінальних баз даних дозволяють надати їм правову охорону іншим, відмінним від авторського, правом.

На думку науковців, права інтелектуальної власності «*sui generis*» виступають можливістю законодавчого регулювання об'єкта інтелектуальної власності, що не відповідає загальним визначенням, але володіє близькою споріднені-

стю до таких об'єктів. Подібний підхід було запропоновано науковцями відносно так званих «традиційних знань» для розв'язання проблеми їх законного захисту, як об'єктів інтелектуальної власності. Права *sui generis* є своєрідною законодавчою системою захисту знань, що мають певні характеристики, які частково відносять їх до інтелектуальної власності і водночас надають їм унікальності, що не охоплюється поняттям закріпленим у законі» [6].

Висновки. Неоригінальні бази даних не становлять інтелектуальний витвір через вибір або розташування її вмісту (і тому не можуть користуватися правовою охороною авторського права), незважаючи на зроблені значні інвестиції в її створення. Особливості неоригінальних баз даних дозволяють надати їм правову охорону іншим, відмінним від авторського, правом.

Неоригінальні бази даних є важливим елементом розвитку глобальної інформаційної інфраструктури. Роль неоригінальних баз даних у технічному прогресі суспільства та потреба у їх постійному захисті породжує потребу у забезпеченні належного правового регулювання. Таким інструментом захисту є право особливого роду *sui generis*, закріплене Директивою 96/9/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про правовий захист баз даних» та Законом України «Про авторське право і суміжні права». Критерієм охороноздатності баз даних у праві *sui generis* є наявність значних інвестицій у збирання та упорядкування матеріалу з урахуванням їх характеру, а також кількісних та якісних показників значущості вкладень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Protection of Non-Original Databases. WIPO. URL: <https://www.wipo.int/copy-right/en/activities/databases.html>.
2. Аврамова О.Є. Неоригінальна база даних як об'єкт інформаційних відносин: цивільно-правовий аспект. *Форум права*. 2016. № 4. С. 11–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_4_4.
3. Директива 96/9/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про правовий захист баз

даних». Європейський Союз; Директива, Міжнародний документ від 11.03.1996 № 96/9/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_241#Text.

4. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року. ВО інтелектуальної власності; Договір, Міжнародний документ від 20.12.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770#Text.
5. Кметик-Подубінська Х.І. Оригінальність твору як об'єкта авторського права: законодавче розуміння, судова практика, пропонувані новації. Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, ІТ та Інтернет права: матеріали П'ятої міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 28 травня 2021 р.). Львів: Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2021. С. 55–61.
6. Коновалов Н.А., Тюрюк Ю.І. Права особливого роду (*sui generis*) як механізм законного регулювання результатів роботи штучного інтелекту. Матеріали 78-ї студентської науково-технічної конференції «Тиждень студентської науки». Серія Право. НТУ «Дніпровська політехніка». 2023. С. 615–617.
7. Литвин С.Й. Право *sui generis* на неоригінальні бази даних: проблемні питання визначення змісту. *Часопис Київського університету права*. 2009/2. С. 142–146.
8. Маліновська І.М. Охорона прав на базу даних у цивільному праві України. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.03. Харків, 2013. 20 с.
9. Петренко А. Ознаки бази даних як об'єкта авторського права. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 6/2018. С. 126–132.
10. Про авторське право і суміжні права. Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>.